بررسي مباني فقهي مشروعيت حقوق ادبي و هنري

مهدي خدايي[1]
دانشگاه آزاد اسلامي- واحد كرج

چكيده

پديد آورندة اثر ادبي و هنري كه با استفاده از هوش، استعداد و نبوغ خود در محـيط فكـر و انديشه‌اش اثري را خلق مي‌نمايد، از آنجا كه او هنوز اثر را در خارج بر روي كاغذ، تابلو نوار و ... متجلي نساخته است، اثر مزبور در ملكيت ذاتي و تكويني او مي‌باشد و هيچ كس نمي‌تواند او را وادار به ظاهر ساختن اثر مزبور بر روي اشياء خارجي نمايد. او حتي پس از آنكه اثر را با اختيار خويش در خارج متجلي ساخت بر آن ملكيت ذاتي دارد. زيـرا آنچـه در خـارج ظـاهر گشته تصوير اثري است كه اصل آن در ذهن و محيط فكر پديد آورندة خلاق مي‌باشد. دليل فقيهان بر مشروعيت حقوق معنوي پديد آورنده مي‌تواند همين امر باشد زيرا كه اثر از پديد آورندة آن به هيچ وجه جدا نيست. او همانگونه كه بر فكر و شخصيت خود سلطه دارد بر اثر خود نيز كه برآيند آن دو مي‌باشد، سلطه و مالكيت ذاتي دارد و به خاطر همين سلطه علاوه بر حقوق معنوي، حقوق مادي اثر نيز متعلق به خود او است. بر فرض اينكه ملكيت ذاتـي او را نسبت به حقوق مادي اثرش نپذيريم مي‌توان ملكيت عرضي حقوق مزبور را براي او ثابـت نمود. اين ملكيت عرضي مي‌تواند اصلي و يا تبعي باشد. اثر پس از خلق و تجلـي آن بـر روي كاغذ، تابلو و ... ممكن است از ملكيت ذاتي پديد آورنده خارج شده باشـد لـيكن در ملكيـت اعتباري او قرار دارد و تا وقتي كه حقوق مادي آن را بـه ديگـري انتقـال نـداده در ملكيـت عرضي اصلي او قرار دارند و مشتري به بهانة خريد نسخه‌اي از آن اثر نمي‌تواند در آن حقوق دخل و تصرفي نمايد. او فقط حق استفادة مشروع از قبيل مطالعه، سـرگرمي و ... اثـر را دارد. زيرا آنچه داخل در مبيع (نسخة خريداري شدة كتاب و ...) مي‌باشد فقط فيزيك نسخة اثر و

---

۱. دكتري فقه و مباني حقوق اسلامي، واحد علوم و تحقيقات، دانشگاه آزاد اسلامي.